

зараз немає, то ними ви будете самі. Станемо разом в круг — це велика миска для тіста. Тепер я визначу, хто ким є, і ви, почувши свою назву, плигаєте до миски. Отже, почали!

- Борошно плиг у миску;
- Цукор плиг;
- Сметана і так далі.

Вправа 5. «Ми — фантазери!»

Обладнання: дипломи фантазерів.

Інструкція: психолог пропонує дітям виконати останнє завдання: розповісти про їх власні дні народження, як вони проходять, і вручає їм дипломи фантазерів.

Психолог. Діти, от і закінчилися завдання-випробування. Але я хочую почути від вас, як проходять дні народження у вас. Розкажіть коротенько, як ви святкуєте свої дні народження, що Вам дарують.

Вправа 6. «Посмішка по колу».

Психолог пропонує дітям стати в коло і повторити віршик-прощання з відповідними рухами, яким закінчуватиметься кожне заняття.

В коло знову всі ставайте, (діти стають в коло)

Пострибайте, покружляйте, (підстрибують, кружляють)

Вправо, вліво подивіться, (повертають тулуб вправо, вліво)

До сусіда посміхніться, (посміхаються)

Вправа 7. «Зворотний зв'язок».

Психолог цікавиться враженнями дітей від заняття.

— Що сподобалось, що ні?

Дякує за роботу та запрошує на наступне заняття.

**Продовження публікації авторських розробок занять
(заняття 11-15) у наступному випуску збірника.**

Література:

1. Баранова Э. А. Диагностика познавательного интереса у младших школьников и дошкольников / Э. А. Баранова. — СПб.: Речь, 2005. — 128 с.
2. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. — М., 1968. — 255 с.
3. Марінушкіна О. Є. Порадник практичного психолога / О. Є. Марінушкіна, Ю. О. Замазій. — Х.: Вид. група «Основа», 2007. — 240 с.
4. Обухова Л. Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы / Л. Ф. Обухова. — М.: Тривола, 1995. — 196 с.
5. Самоукина Н. В. Игры в школе и дома: Психологические упражнения и коррекционные программы / Н. В. Самоукина. — М.: Новая школа, 1995. — 165 с.

References:

1. Baranova, E.A. (2005). *Dyagnostyka poznawatelno interesu u mladshyh shkolnykov y doshkolnykov* [Diagnosis in formative Interest in junior schoolers and preschoolers]. St. Petersburg: Rech.
2. Bozhovych, L. Y. (1968). *Lychnost i ee formirovaniye v detskomvozraste* [Personality in Formation of Child Aged]. Moscow.
3. Marinushkina, O Ye., & Zamazii Yu. O. (2007). *Poradnyk praktychnogo psykologa* [Advisor of practical psychologist]. Kharkiv: Osнова.
4. Obuhova, L.F. (1995). *Detskaya psyhologiya: teoriya, fakty, problemy* [Child psychology: Theory, facts, problems]. Moscow: Tryvola.
5. Samoukyina, N.V. (1995). *Igry v shkole i doma: Psyhologicheskiye upravhneniya i korrekcionnie program* [Games in school and at home: Psychological exercises and correctional programs]. Moscow: Novaya shkola.

УДК 376-056.26: 617.75: 376.016: 62 / 64J-053.4

Легкий О. М.

Інститут спеціальної педагогіки НАПН України,
старший науковий співробітник

ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ

У статті представлено початок розвитку ігрової діяльності дошкільників з глибокими порушеннями зору, пізнання властивостей навколишніх предметів та формування уявлень про довкілля у процесі трудового виховання.

Ключові слова: полісенсорне сприймання, дотикове обстеження предметів, ігрова діяльність, дошкільники з порушенням зору.

Легкий О. М.

Інститут спеціальної педагогіки НАПН України,
старший науковий співробітник

ФОРМИРОВАНИЕ ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЯМИ ЗРЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ТРУДОВОГО ВОСПИТАНИЯ

В статье представлено начало развития игровой деятельности дошкольников с глубокими нарушениями зрения, познание свойств окружающих предметов и формирование представлений об окружающей среде в процессе трудового воспитания.

Ключевые слова: полисенсорное восприятие, осязательное обследование предметов, игровая деятельность, дошкольники с нарушением зрения.

Oleh Lehkyi
Institute of Special Pedagogy
The National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Senior research fellow

FORMATION OF GAMING ACTIVITIES PRESCHOOL CHILDREN WITH VISUAL IMPAIRMENT IN THE WORKPLACE EDUCATION

The article presents the beginning of the gaming activities of preschool children with profound visual impairment, learning the properties of the surrounding objects and the formation of ideas about the environment in the process of labor education.

Keywords: *polytouch perception, tactile examination subjects, play activities, preschool children with visual impairment.*

Глибоке порушення зору насамперед негативно позначається на розвитку орієнтування дитини в навколишньому просторі, на розвитку дій із предметами. Відсутність зорової інформації збіднює чуттєвий досвід, різко знижує можливості знайомства дитини із предметами і явищами й може призвести до зниження психічної активності. Однак правильне виховання компенсує недоліки психічного розвитку, пов'язані зі сліпотою, сприяє активному пізнанню навколишнього світу.

Із чотирьох місяців провідне значення в розвитку рухів нормальнозорої дитини здобуває зір, рухи його рук починають контролюватися діяльністю зорового аналізатора. Саме в цьому віці в сліпої дитини починає запізнюватися розвиток хватальних рухів, вона пізніше починає самостійно сидати, ходити, діяти з навколишніми предметами.

Саме із цього віку потрібно активно навчати дитину схоплювати й утримувати в руках предмети й випускати їх.

У зрячої дитини хапання починає формуватися на п'ятому-шостому місяці життя й здійснюється під контролем зору. При цьому невеликий і легкий предмет вона бере пальцями, а великий або важкий — всією кистю руки або двома руками. Спочатку дитина пристосовує пальці руки до особливостей предмета після того, як торкнеться його, згодом вона починає готувати руку до хапання, тільки побачивши предмет і потягнувшись до нього.

Навчаючи незрячу дитину хапання, необхідно давати їй в руки предмети, різні за формою, величиною, вагою. Спочатку потрібно направляти руки дитини й підтримувати предмет. Предмети, призначені для занять, повинні бути різноманітними за формою: м'яч

(потрібно брати двома руками), кулька від пінг-понгу (потрібно брати однією рукою), маленькі й більші кубики. Іграшки повинні бути різними по фактурі: гумові, пластмасові, ворсові.

Заняття дитини із предметами й іграшками, між якими вона поки не бачить різниці, будуть полягати перший час у нетривалому простому маніпулюванні (перекладання з однієї руки в іншу, кидання й т.д.). Для маляти від восьми місяців до року таких дій цілком достатньо.

Коли дитині набридне іграшка або предмет, потрібно його забрати й запропонувати іншій. Але дитина повинна учитися грати й самостійно. Однак небезпечна й інша крайність. У маленької сліпої дитини, наданої самій собі, можуть з'явитися нав'язливі рухи (хитання зі сторони в сторону, натискання пальцями на очні яблука й т.д.). Вони виникають зазвичай при недоліку рухової активності й при гострому недоліку інформації, одержуваної дитиною із зовнішнього світу, в умовах, коли вона ще не вміє, та й не може самостійно обстежувати навколишні предмети й діяти з ними.

Необхідно враховувати, що маля може боятися нових предметів. Дитині неприємно доторкатися до холодних металевих предметів. М'які іграшки зі штучного хутра, які зазвичай викликають позитивні емоції у нормальнозорої дитини дошкільного віку, можуть налякати маля так само, як й обмацування живих тварин і птахів.

Малятам першого-другого року життя краще давати невеликі іграшки, але не занадто дрібні, оскільки діти не зможуть розрізнити їх за формою.

Дітей другого року життя знайомлять із будинком, предметами, які його оточують. Підносячи маля до різних предметів, можна його ручками, взявши їх у свої, поторкати предмет. Дуже важливо, щоб процес знайомства з навколишніми предметами був дитині приємним. Мова дорослого при знайомстві дитини з новим предметом повинна бути спокійною й емоційно насиченою.

Варто звернути увагу маляти на приємні відчуття, одержувані в процесі дотикового обстеження предмета. Наприклад: «На підлозі лежить килим. Поторкай його. Який він м'який, пухнастий, теплий».

Знайомлячи дитину з навколишніми предметами, потрібно намагатися, щоб вона зрозуміла їхнє призначення. Для цього дитину вчать діяти з деякими предметами, використовуючи їх за призначенням. Так, під час годування в руку дитини можна покласти ложку. Варто врахувати, що в дитини, позбавленої зорового сприйняття, не з'являються уявлення про предмети, якими користуються під

час їжі (тарілка, ложка, чашка), якщо її спеціально не познайомити з ними. Дитина не бачить не лише ці предмети, але й дії з ними. Тому необхідно, щоб під час їжі вона підтримувала руками чашку, торкала тарілку, потримала у руках ложку.

До кінця другого й на третьому році життя дитина повинна познайомитися з усіма предметами, які оточують її в будинку, з їхнім призначенням. При цьому необхідно показувати дитині основні, найбільш істотні частини предметів і називати їхні основні властивості. Наприклад: «Шафа велика, в неї є дверцята, вони відкриваються й закриваються. На полках лежать речі; у стільця є спинка й ніжки, на ньому можна сидіти» і т.д.

Для знайомства дитини з великим предметом, наприклад, шафою, дорослий ставить дитину на стілець, щоб за допомогою дотику вона переконалася, яка висока шафа. Потім відкриває дверцята, висуває ящики, щоб показати дитині, що в шафі зберігаються різні речі: іграшки, книги або одяг.

На кінець третього року сліпа дитина повинна впізнавати предмети побуту, що перебувають у кімнаті, де вона живе. Якщо в дитини є залишковий зір, це відбувається трохи раніше.

Для дітей із залишковим зором підбирають яскраві іграшки. Двоколірні іграшки повинні бути контрастними.

У приміщенні та на прогулянці необхідно звертати увагу дитини на різні звуки (шум вітру, дощу, звук проїжджаючої машини, кроків, скрип дверей й т. ін.) і допомагати дитині пов'язувати той або інший звук з певною дією (звук кроків із приходом людини й т. ін.). На прогулянці, звертаючи увагу маляти на тепло сонячних променів, можна навчити його повертати обличчя до сонця.

До кінця другого й початку третього року життя дитині необхідні спеціальні заняття для розумового розвитку й розвитку пальців рук. Маля треба вчити класти один кубик на інший, знімати кільця з пірамідки, роблячи це спочатку його руками. При цьому рухи повинні бути м'якими, дотик до рук дитини незначним. Однак якщо дитина вириває руки, заняття треба відкласти до наступного разу. Заняття повинні бути нетривалими, залежно від бажання дитини.

Навчаючи дитину будувати башточку із двох кубиків, треба показати їй, як виконати цю дію: лівою рукою тримати перший кубик, а правою ставити на нього другий. Для цього дію спочатку виконують руками дитини, а потім рухи лише коригують.

Розвитку рухів рук дитини, дрібної моторики й орієнтування в малому просторі сприяє наступна гра. Перед дитиною ставлять

невелику коробку або кошик (приблизно 20 см у довжину) і вчать класти в неї по одному невеликій іграшки й предмети. Особливо важко навчити дитину розтискати пальці, щоб випустити з них предмет. Тому для цього замість коробки можна використати невелике дитяче металеве відерце. Предмети, що опускають у нього, будуть видавати звук, спонукаючи дитину повторити дію.

На третьому році життя дитину вчать кидати предмети. їй дають невеликий м'яч (діаметром близько 15 см) і вчать котити й кидати м'яч. Для цього треба виконати дію разом з дитиною, взявши її руки у свої. Краще, якщо м'яч озвучений.

На третьому році життя дитину вчать показувати основні частини знайомих йому іграшок. Дорослий бере руки дитини у свої або направляє їх. Дитині спочатку показують колеса іграшкової машини і як вони крутяться, потім кузов і як у нього покласти й взяти з нього кубики та інші дрібні іграшки.

Показуючи дитині частини тіла ляльки (руки, ноги, голову, очі, рот, ніс), відповідно вказуйте на ті ж частини тіла в неї.

Слідом за цим варто вчити дитину годувати ляльку. Треба дати в руку дитині чайну ложечку й маленьку мисочку, блюдце, показати всі ігрові предмети (ляльку, ложку й блюдце) і обстежити їх з дитиною, діючи спільно. Потім лівою рукою дитини знаходять рот ляльки, а правою рукою, що тримає ложку, «зачерпують» їжу й підносять до рота ляльки. Не треба при цьому забувати проговорювати кожну дію: «Лялечка хоче їсти. Давай їй погодуємо. Нам потрібна тарілочка. Ось вона... І ложечка. Ось ложечка...» Варто пам'ятати, що навчання годуванню ляльки може мати успіх тільки у випадку, якщо дитина під час їжі ознайомилась з посудом, тримала у руці ложку й намагалася нею діяти.

Дитину можна навчити виконувати з лялькою й інші знайомі їй дії. Наприклад, якщо дитина знайома з гребінцем і її вчили зачісувати себе, то її можна навчити зачісувати й ляльку.

Дії з іграшками, яких вчать малят дорослі, ще не є справжньою грою. Дитина виконує лише ті конкретні дії, які їй знайомі із власного досвіду, і виконувати, які її навчили. Однак виконання найпростіших ігрових дій є необхідним етапом розвитку ігрової діяльності, що є основною, провідною в дошкільному віці.

Неодмінною умовою своєчасного й гармонійного розвитку дитини (як зрячої, так і сліпої) є гра. В організації гри дитини раннього віку, особливо сліпої, особливе місце займає добір іграшок.

Відносно сліпих дітей іграшки виконують ще одну, не менш важливу функцію. Дотикове обстеження іграшок та дії з ними сприяють розвитку дрібних рухів рук, формуванню правильних прийомів дотикового обстеження, оволодінню діями із предметами. Окрім того, іграшки знайомлять дітей з образами тварин та предметів, уявлення про які діти поки ще не можуть одержати зі своєї життєвої практики.

Для сліпих дітей створюються й спеціальні дидактичні ігри й іграшки, які умовно можна поділити на дві групи. До першої групи відносяться іграшки, розраховані, головним чином, не на зорове, а на тактильне, дотикове сприймання. Наприклад, кубики з випуклим малюнком. До другої групи відносяться іграшки, що сприяють повноцінному розвитку як сліпої, так і зрячої дитини. Спільним для всіх іграшок є те, що в них врахований набір властивостей, необхідних для того, щоб сліпа дитина могла їх сприйняти й робити з ними правильні дії.

Розглянемо деякі властивості іграшок стосовно особливостей психічного розвитку сліпих дітей.

Діти раннього віку особливо вибірково ставляться до матеріалу, з якого виконана іграшка. У сліпих дітей вибіркоче ставлення до матеріалу предметів, іграшок спостерігається в різній мірі й у більш старшому віці.

Це пояснюється тим, що сліпа дитина чуттєво, за допомогою дотику, пізнає навколишню дійсність.

Холодні матеріали можуть бути неприємні для дотику. Іграшки, виконані з них, викликають у сліпих дітей негативну емоційну реакцію, і діти можуть відмовитися грати з ними. Навпаки, м'які теплі матеріали стимулюють пізнавальну активність.

Сліпу дитину необхідно знайомити з різними матеріалами і їхніми властивостями. Тому її варто знайомити й учити грати з іграшками, виконаними із тканини, дерева, гуми, пластмаси й т.д. Виключення становлять іграшки з паперу (паперові ляльки й т. ін.). Вони розраховані, як правило, на зорове сприймання. Крім того, вони дуже неміцні. Сліпа дитина, обстежуючи іграшку й діючи з нею, із зусиллям натискає на неї, стискає її пальцями. Особливо це властиво маленьким дітям. Часто вони смикають, мнуть іграшку в руках, стукають нею об стіл, прислухаючись до звуку, що вона видає.

Тому, говорячи про матеріал іграшок для сліпих дітей, варто підкреслити, що до їхньої міцності повинні пред'являтися підвищені вимоги.

Неприйнятними для гри сліпих дітей є сюжетно-образні іграшки з дуже м'яких матеріалів, що при натисканні змінюють свою форму. Це значно утруднює створення в дитини правильного образу іграшки.

Сліпі діти, особливо маленькі, при обстеженні іграшки підносять її до рота, торкаються губами, торкають язиком, стискають зубами. Тому іграшки повинні відповідати певним гігієнічним вимогам: фарба, що покриває іграшку, повинна бути міцною, не токсичною, вони повинні легко митися.

Даючи дітям іграшки з різного матеріалу, варто звертати їхню увагу на його властивості. Так, наприклад, знайомлячи дитину третього року життя з волохатою собачкою зі штучного хутра, можна сказати: «Подивися, яка собачка м'яка, тепла». При грі з гумовим м'ячем потрібно звернути увагу дитини на те, який він пружний, як він «дзенькає», ударяючись об підлогу.

Подібні заняття допомагають знайомити сліпу дитину із властивостями навколишніх предметів, із призначенням різних іграшок, допомагають формуванню правильних дій з ними.

Формуванню уявлень дітей про види матеріалів сприяє ознайомлення з іграшками, виконаних на одну тему, але з різного матеріалу (наприклад, заєць зі штучного хутра, із тканини, із пластмаси; автомобіль із дерева, металу, пластмаси).

Неабияке значення при доборі іграшок для сліпих дітей мають їхні розміри. Дитина від року до трьох років із задоволенням буде маніпулювати дрібними іграшками (детальми пірамідки, брязкальцями, кубиками). Діти третього року життя вже вчать класифікувати їх за формою, розкладаючи дрібні іграшки по різних коробках.

Дії із дрібними іграшками сприяють формуванню ручної вмілості дітей, розвитку тонкої моторики. З трьох років основного значення набувають близькі за розміром іграшки, за допомогою яких діти пізнають навколишній світ й вчать діяти в ньому.

Для сліпих дітей неприйнятні стилізовані іграшки (із спрощеною передачею форми). Для них потрібні іграшки, які б мали реальну форму частин й у яких були б відображені лише основні, істотні ознаки виду. Ці ознаки повинні бути такими, щоб не спотворити реальні пропорції зображеного в іграшці об'єкта. Так, заєць може мати круглу голову з довгими вухами, великими очима, добре відчутною мордочкою, невеликі передні й більші задні лапки, маленький хвостик.

У вихованні сліпої дитини велике значення мають брязкальця, різні дидактичні іграшки, будівельні набори й універсальні конструктори.

Усі ці іграшки повинні мати чітку форму, яскраві й у той же час сумісні один з одним кольори, що викликають у дитини із залишковим зором позитивний емоційний настрій. Деякі з них, такі як будівельний матеріал, не повинні розрізнятися за кольором. Деталі, призначені для прикраси будівель, навпаки, повинні бути яскравими, барвистими.

Варто підкреслити, що всі іграшки повинні бути акуратно виконані, тому що сліпі діти при їхньому обстеженні звертають увагу на найменшу шорсткість, на шви в місцях з'єднання деталей. Недало виконана іграшка утруднює формування у дитини відповідного образу та не викликає бажання гратися нею.

Формуванню вміння сліпої дитини орієнтуватися в просторі, уміння координувати свої рухи, порівнювати предмети за формою, величиною, положенню в просторі слугують будівельні конструктори. У процесі гри із іграшковими будівельними матеріалами (кубиками, цеглинками, брусками й т.п.) у дітей формуються просторові вміння й навички.

Насамперед дитина повинна познайомитися із кубиками, навчитися відрізняти їх від інших іграшок. Для цього потрібно в одну руку дитині дати кубик, а в іншу — кульку або кільце від пірамідки й попросити показати кубик. Згодом дитина навчиться знаходити кубик серед декількох іграшок, що лежать перед нею.

Маля другого року життя ще не може робити будівлі з кубиків. Вона буде перекладати кубик з однієї руки в іншу, стукати ним по столу й т. ін.

На третьому році життя дитини потрібно вчити робити з кубиків будівлю. Для цього треба взяти рукою дитини один кубик і покласти його на інший (права рука кладе верхній кубик, ліва притримує нижній); провести рукою маляти по будівлі й сказати йому, що побудували будиночок (башточку). Через якийсь час дитина спробує зробити будівлю самостійно. Дуже важливо, надати ініціативу дитині, допомогти спрямувати рухи, виконати частково дії разом, супроводжуючи практичну допомогу поясненнями. Наприклад: «Поставимо один кубик на інший ось так... рівно, акуратно. Тепер кубик не впаде».

Згодом дитина навчиться будувати башточку з декількох кубиків, прикрашати її зверху тригранною призмою або кільцем від пірамідки.

Для гри сліпого маляти із природним матеріалом (піском) необхідно мати совочок, відерце, формочки. Відерце повинно бути не-

великим по висоті — 10-13 см. Совочок не повинен бути занадто широким, краще, якщо він звужується до кінця. У цьому випадку сліпій дитині буде легше насипати пісок у формочки. Добре мати трохи формочок круглої, квадратної, прямокутної і овальної форми, а також формочки-квіти, зірочки, овочі з добре помітною формою.

Розвитку рухів сліпої дитини й формуванню в неї прийомів орієнтування у великому просторі сприяють ігри з м'ячем. Найбільш вдовольняє озвучений м'яч, а також гумовий м'яч середніх розмірів (10-15 см в діаметрі). Гумовий м'яч має перевагу перед пластмасовим: має більшу пружність й, що дуже важливо, відбиваючись від твердої поверхні, видає приємний звук — «дзенькає». М'яч повинен бути пофарбований у яскравий колір, можливі комбінації двох-трьох кольорів.

Для розвитку орієнтування дітей двох-трьох років у великому просторі також можуть бути використані іграшкові автомобілі, сидячи на яких діти пересуваються, відштовхуючись ногами від землі. Кататися на них діти повинні тільки під наглядом дорослого й за наявності на ділянці рівного майданчика або прямої рівної доріжки, вільної від сторонніх предметів.

Предмети, з якими зіштовхується сліпа дитина у своїй життєвій практиці, не є чимсь статичним, незмінним. Вони постійно змінюються за тими або іншими параметрами: за формою, величиною, положенню в просторі й т.д. Рух предметам у просторі задають або сама дитина, або сторонні стосовно неї сили: навколишні його люди, вітер і т.д. Для збагачення чуттєвого досвіду сліпим дітям потрібно давати іграшки, що мають більш динамічні характеристики. Зокрема, малята мають набути досвіду обігу з іграшками, що рухаються.

Рухи механізованих іграшок повинні бути простими за структурою, а зона їхньої дії невелика. Тому для гри не слід використовувати автомобілі, що швидко рухаються, вертольоти. У той же час дитині можна запропонувати вовчок, механічне курча, мавпочку-гімнаста й інші іграшки-забави.

Із механізованими іграшками малят варто знайомити з обережністю. Необхідно попередньо розповісти про іграшку, показати її нерухомою, інакше вона може налякати дитину.

У житті сліпої людини велике значення мають слухові відчуття. Тому виховання слухового сприйняття повинно починатися з раннього віку.

Значну допомогу в цьому надає використання музичних іграшок. Для ігор і занять можна використати дзвіночки, бубон, барабан, іг-

рашкову сопілочку, свистульки і т.д. При цьому потрібно пам'ятати, що звучання іграшок не повинно бути різким, інакше в дитини не виникне бажання взяти іграшку в руки й гратися нею. Крім того, сліпі малята часто бояться різних, голосних звуків.

Можна гратися також в ігри, у процесі яких дитина повинна повертатися убік звуку або йти.

Сліпі діти не мають змоги дивитися кольорові картинки й ілюстрації, тому, читаючи сліпим дітям казки, оповідання, бажано показувати їм іграшки, що зображують персонажів, а також предмети, з якими діють персонажі книжок.

Дітей третього року життя потрібно познайомити з лялькою. Лялька повинна бути середнього розміру (20-30 см). Найкраще відповідають вимогам дотикового сприйняття ляльки, виготовлені з м'якої пластмаси. При цьому товщина матеріалу повинна бути достатньою для того, щоб лялька була пружною. У іншому випадку іграшка буде легко піддаватися деформації, тим більше, якщо враховувати, що сліпим дітям властиво сильніше натискання на іграшку при діях з нею, ніж зрячим. Деформування форми окремих частин ляльки може негативно вплинути на створення у сліпої дитини правильного уявлення про іграшку в цілому.

У ляльки повинні бути виразні очі й рот. Бажано, щоб очі закривалися, були із прикріпленими віями, але не намальованими. Необхідно, щоб ніс, вуха, брови ляльки мали чітку, зручну для дотику форму. Голова, руки й ноги ляльки обов'язково повинні бути рухливими. Нарешті, лялька повинна мати простий, що легко знімається, одяг, застібки можуть бути на кнопках або гудзиках. Добре, якщо на ногах у ляльки є шкарпетки або взуття.

Коли дитина навчиться за допомогою дорослого знаходити частини тіла ляльки, можна починати вчити її виконувати прості ігрові дії з лялькою: укладати спати, годувати.

Малятам із глибоким порушенням зору для гри необхідні також іграшкові тварини, зроблені з різних матеріалів: пластмаси, дерева, гуми, тканини. Ці іграшки повинні відповідати загальним вимогам до іграшок для сліпих дітей: вони повинні бути не стилізованими, приємними для дотику й т. ін.

Іграшки варто підбирати з урахуванням можливості їх використання. Наприклад, наявність кузова в автомобілі дозволяє возити в ньому іграшки. З цією ж метою простий за конструкцією човник виявляється кращим від іграшкового пароплава.

Дитині потрібно надати можливість попускати човник у тазику або у ванні, показати, що в ньому, так як і в автомобілі, можна перевозити дрібні іграшки.

Сліпі діти у своїй життєвій практиці мають набагато менші можливості познайомитись з водним транспортом, тому їм значно важче надати про нього навіть саме загальне уявлення.

Дорослому не слід займатися увесь час разом з дитиною, маля повинно вчитися гратися самостійно. Для цього треба дати йому іграшку й постаратися зацікавити його нею. Можна покласти поруч із ним ще одну-дві іграшки, але не більше. Час від часу треба перевіряти, чи зайнятий він іграшками, іншими предметами або байдуже сидить. В останньому випадку необхідно постаратися залучити його в гру з іншою іграшкою.

Педагогічний аналіз існуючих асортиментів іграшок показує, що для сліпих дітей можна підібрати іграшки, які значно вдовольняють вимоги, що ставляться до них, з огляду на те, якими властивостями повинна володіти та або інша іграшка.

Література:

1. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами : навч. посіб. / Т. М. Дегтяренко, Л. С. Вавіна. — Суми : ВД «Університетська книга», 2012.
2. Синьова Є.П. Тифлопедагогіка. Теорія виховання сліпих та слабозорих дітей / Є. П. Синьова. — К., 2009.
3. Федоренко С.В. Тифлодидактика : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / С.В. Федоренко. — Київ, 2009.

References:

1. Degtyarenko, T.M., & Vavina, L.S. (2012). *Korekciino-reabilitaciina robota v specialnyh doshkilnykh zakladax dlya ditei z osoblyvymy potrebamy* [Correction and Rehabilitation Work in Special Pre-School for Children with Special Needs]. Sumy: Universytetska knyga.
2. Synova, Ye. P. (2009). *Tyflopedagogika. Teoriia vyhovannya slipyh ta slabozoryh ditei* [Tyflopedagogic. Theory of education of blind and visually impaired children]. Kyiv.
3. Fedorenko, S.V. (2009). *Tyflodydaktyka: navchalnyi posibnyk dlya studentiv vyshchih navchalnyh zakladiv* [Tyflopedagogic: a text book for university students]. Kyiv.